

УДК 341.942.3

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.2>

В. А. Малига

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права
Львівського національного університету імені Івана Франка

О. Д. Лелюх

здобувач вищої освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

ОСОБИСТИЙ ЗАКОН ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У статті розглянуто проблемні питання визначення національної належності (особистого закону, національності) юридичних осіб як суб'єктів міжнародного приватного права, у тому числі транснаціональних корпорацій та офшорних компаній, з урахуванням законодавчої та судової практики держав, а також положень міжнародних договорів.

Систематизовано основні принципи (теорії, підходи) визначення особистого закону юридичної особи в науці (доктрині) міжнародного приватного права. Здійснено комплексний аналіз правового регулювання питання визначення особистого закону юридичних осіб у колізійному законодавстві таких іноземних держав як Польща, Австрія, Італія, Швейцарія та ін. Виконано порівняльно-правове дослідження правового регулювання питання визначення особистого закону юридичних осіб у багатосторонніх та двосторонніх міжнародних договорах.

Особливу увагу звернуто на питання визначення національності офшорних компаній та дочірніх компаній як структурних одиниць транснаціональних корпорацій, враховуючи недосконалість правового регулювання їх діяльності та економічні виклики, які з цим пов'язані. Здійснено комплексний аналіз судових прецедентів держав англо-американської правової сім'ї (Великобританії, США, Канади) у сфері правового регулювання діяльності транснаціональних корпорацій.

При цьому слід враховувати, що у законодавствах більшості держав світу на сьогодні застосовується не один, а декілька різних можливих критеріїв визначення особистого закону юридичної особи.

На основі аналізу законодавчої практики держав, положень міжнародних договорів, а також судових прецедентів держав англо-американської правової сім'ї визначено, що найбільш ефективним принципом встановлення особистого закону дочірніх та офшорних компаній повинен стати критерій контролю, який, у оновленому його розумінні, визначатиме особистий закон дочірньої (офшорної) компанії за особистим законом головної (материнської) компанії (що здійснює ефективний контроль). За допомогою даної колізійної прив'язки, на думку авторів, вдасться вдосконалити національно-правове та міжнародно-правове регулювання діяльності транснаціональних корпорацій.

Ключові слова: *lex societatis, національність юридичної особи, правоздатність та дієздатність юридичної особи, транснаціональна корпорація, офшорна компанія, критерій контролю.*

Постановка проблеми. Національність юридичної особи – одне з ключових понять в міжнародному приватному праві, що виникло у зв'язку з проблемою визначення особистого закону юри-

дичної особи, який має диференційоване закріплення у внутрішньому законодавстві різних держав, а отже, належить до актуальних колізійних проблем. Особливо заслуговує на увагу вирішення питання

щодо визначення «національності» транснаціональних корпорацій та офшорних компаній, що є важливим за сучасних економічних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній літературі окремі питання визначення особистого закону юридичної особи досліджувалися у наукових роботах Погорецької Н. В., Павловської Н. В., Чубарева В. Л. та ін. Проте, на сьогодні наука міжнародного приватного права не сформувала єдиного (уніфікованого) підходу щодо його вирішення.

Мета статті – конкретизувати основні принципи (теорії, підходи, колізійні прив'язки) визначення особистого закону юридичної особи в міжнародному приватному праві. Для цього необхідно вирішити наступні завдання:

- проаналізувати законодавство різних держав (в тому числі України) з точки зору критеріїв та колізійних прив'язок щодо визначення «національності» юридичної особи;

- виявити в міжнародних двосторонніх договорах, що регулюють приватно-правові відносини з іноземним елементом, укладених Україною з іншими державами, критерії встановлення особистого закону юридичної особи;

- дослідити Угоду про Асоціацію між Україною та ЄС на предмет поняття та національності юридичних осіб;

- визначити особливості правосуб'єктності ТНК, дочірніх підприємств, офшорних компаній;

- проаналізувати судову практику з цих питань, яка склалася у державах англо-американської правової сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Приналежність юридичної особи до правопорядку певної держави іменується у міжнародному приватному праві умовним поняттям «національність» (особистий закон, особистий статут) юридичної особи (*lex societatis*) [1]. З точки зору доктрини, особистий закон юридичної особи визначає:

- статус певного утворення як юридичної особи;

- організаційно-правову форму юридичної особи;

- порядок створення, реорганізації та ліквідації юридичної особи;

- питання правонаступництва щодо прав і обов'язків юридичної особи, що припиняється;

- вимоги до назви юридичної особи;

- зміст та обсяг правоздатності юридичної особи, момент її виникнення та припинення;

- вимоги до структури органів управління юридичної особи, їх компетенції та порядку здійснення своїх повноважень;

- відносини юридичної особи з її засновниками та учасниками, порядок набуття та реалізації учасниками юридичної особи своїх прав та обов'язків;

- здатність юридичної особи відповідати за своїми зобов'язаннями [2, с. 314].

За загальним правилом, правовий статус юридичної особи визначає загальна колізійна прив'язка, що підпорядковує їх вирішення єдиному національному правопорядку [2, с. 315].

Доктрина міжнародного приватного права визначає наступні критерії національності юридичної особи:

- місце створення юридичної особи (теорія інкорпорації) – держави англо-американського права (США, Велика Британія, Індія) а також Китай;

- місце знаходження адміністративного центру (органу управління) юридичної особи, тобто особистий статут юридичної особи визначається законом держави, де вона перебуває згідно з своїми установчими документами (теорія осілості) – держави континентальної Європи (Австрія, Андорра, Бельгія, Болгарія, Монако, Німеччина, Польща, Франція, Швейцарія);

- місце основної діяльності юридичної особи (теорія центру експлуатації), яке визначає основну господарську діяльність; така позиція відома законодавствам держав, що розвиваються, і є ефективним критерієм визначення національних офшорних компаній [2, с. 315].

Законодавчій практиці відомий ще один критерій – критерій контролю, який досить часто використовується як допоміжний (субсидіарна колізійна прив'язка) у тих випадках, коли юридична особа, яка створена та діє за вітчизняними правами, контролюється іноземним капіталом. Використання даного критерію дає змогу прив'язати юридичну особу до певної

держави. Сьогодні критерій контролю як субсидіарна прив'язка використовується у праві Великобританії, США, Швеції, Франції. Він закріплений і у п. «б» ч. 2 ст. 25 Вашингтонської конвенції 1965 р. про розв'язання інвестиційних спорів між державами та іноземними особами [3].

Саме тому одна й та ж юридична особа, що має статут, зареєстрований в Італії, а місце знаходження правління – в Німеччині, буде визнана у Франції німецькою, а у Англії – італійською юридичною особою.

На сьогодні у законодавствах більшості держав світу застосовується не один, а декілька з вказаних критеріїв визначення особистого закону юридичної особи.

Основним актом українського колізійного законодавства є Закон України «Про міжнародне приватне право» (далі – Закон про МПрПр) 2005 р. [4], тому перш за все, слід звернутися до нього. Згідно ст. 25 Закону про МПрПр, особистим законом юридичної особи вважається право держави місцезнаходження юридичної особи [4]. При цьому місцезнаходження юридичної особи визначається як держава, у якій юридична особа зареєстрована або іншим чином створена згідно з правом цієї держави. Тобто застосовується критерій інкорпорації. Проте у ч. 3 даної статті вказується, що за відсутності таких умов або якщо їх неможливо встановити, застосовується право держави, у якій знаходиться виконавчий орган управління юридичної особи. Тобто тут вже використано критерій осілості. Відповідно до ст. 26, цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи визначається особистим законом юридичної особи.

Водночас, ст. 93 Цивільного кодексу України визначає, що місцезнаходженням юридичної особи є фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно знаходиться керівництво) та здійснення управління і обліку [5].

Цікавою в контексті дослідження є ст. 27 Закону про МПрПр, яка має назву «Особистий закон іноземної організації, яка не є юридичною особою відповідно до права іноземної держави». У ній чітко зазначено, що особистим законом інозем-

ної організації, яка не є юридичною особою відповідно до права держави, у якій така організація створена, вважається право цієї держави.

При цьому ст. 29 Закону про МПрПр встановлює національний режим діяльності іноземних юридичних осіб в Україні, визначаючи, що підприємницька та інша діяльність іноземних юридичних осіб в Україні регулюється законодавством України щодо юридичних осіб України, якщо інше не встановлено законом.

Необхідно згадати і ст. 73 Закону про МПрПр – «Участь у процесі іноземних осіб». Згідно з нею іноземні юридичні особи мають право звертатися до судів України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів. При цьому процесуальна правоздатність і дієздатність таких осіб в Україні визначаються відповідно до права України (тобто мова йде про *lex fori*). А на вимогу суду, який розглядає справу, іноземна юридична особа має надати оформлений з урахуванням вимог Закону про МПрПр документ, який виступає доказом правосуб'єктності юридичної особи (сертифікат реєстрації, витяг з торгового реєстру тощо).

Важливо відповідно до теми нашого дослідження проаналізувати двосторонні міжнародні договори, укладені Україною з іншими державами, що регулюють приватно-правові відносини з іноземним елементом, оскільки вони також є цінними джерелами міжнародного приватного права.

У ч. 2 ст. 22 Договору між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р. [6] вказано, що правоздатність юридичної особи визначається законодавством Договірної Сторони, на території якої вона заснована. Аналогічна прив'язка застосовується у ч. 2 ст. 21 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах 1993 р., у ч. 2 ст. 23 Договору між Україною та Республікою Узбекистан про правову допомогу та правові відносини у цивільних та сімейних справах 1998 р. та у ч. 2 ст. 22 Договору між Україною та Республікою Грузія про правову допомогу та пра-

вові відносини у цивільних та кримінальних справах 1995 р. Критерій інкорпорації застосовується і у договорах про правову допомогу з Естонією, Латвією та іншими державами.

У ч. 2 ст. 22 Договору між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах 2001 р. [7] вказано, що правоздатність і дієздатність (спроможність на основі власних юридичних дій набувати права та брати на себе обов'язки) юридичної особи визначається відповідно до законодавства Договірної Сторони, на території якої вона має місце перебування. Аналогічна прив'язка застосовується у ч. 2 ст. 22 Договору між Україною та Румунією про правову допомогу та правові відносини в цивільних справах 2002 р. та у ч. 2 ст. 20 Договору між Україною та Республікою Македонія про правову допомогу в цивільних справах 2000 р., тобто застосовується критерій центру експлуатації.

У ч. 2 ст. 18 Угоди між Україною та Турецькою Республікою про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах 2000 р. [8] визначено, що правоздатність юридичної особи визначається законодавством Договірної Сторони, на території якої знаходиться центральне управління згідно з її статусом, тобто фактично використовується теорія осілості.

У двосторонніх міжнародних договорах України рідко зустрічаються випадки застосування критерію «контролю». Зокрема, в Угоді між Урядом України та Урядом Королівства Марокко про заохочення та взаємний захист інвестицій 2001 р. [9] у п. «с» ч. 2 ст. 1 передбачено, що термін «інвестор» означає «юридичну особу, створену згідно з законодавством будь-якої країни, яка прямо або опосередковано контролюється громадянами цієї Договірної Сторони, або юридичними особами, які мають місцезнаходження та в той же час здійснюють реальну економічну діяльність на території цієї Договірної Сторони; очевидно, що здійснення контролю вимагає значної частки у власності».

Окрім міжнародних договорів як важливих джерел міжнародного приватного права, необхідно також звернути увагу на національне законодавство деяких іно-

земних держав з точки зору встановлення «національності» юридичної особи.

Кодекс міжнародного приватного права (Бустаманте) – одна з найбільших у світі кодифікацій колізійних норм – містить низку колізійних правил, які застосовуються до різних видів юридичних осіб. За загальним правилом, національність юридичних осіб визначається за місцем їх заснування та реєстрації (ст. 17), однак для акціонерних товариств національність визначається статутами чи законом місця, де збираються загальні збори акціонерів або, за їх відсутності, законом місця перебування головної ради чи ради директорів, чи адміністративної ради (ст. 19), а національність інших цивільних, торгівельних або промислових товариств визначається установчими договорами чи за місцем звичайного перебування їх адміністрації або головного правління (ст. 18) [1, с. 166].

Закон Польщі про міжнародне приватне право 2011 р. [10] у ч. 1 ст. 17 визначає, що юридична особа підпорядкована законодавству держави, в якій вона знаходиться. Проте ч. 2 даної статті вказує, що якщо закон, зазначений у ч. 1, посиляється на закон держави, відповідно до права якої засновано юридичну особу, застосовується право останньої держави. А ч. 3 даної статті визначає сферу дії права, зазначеного у частинах 1 і 2, зокрема воно регулює: 1) утворення, злиття, поділ, перетворення або ліквідація юридичної особи; 2) правовий характер юридичної особи; 3) ім'я та найменування юридичної особи; 4) дієздатність юридичної особи; 5) сферу компетенції та порядок діяльності, а також призначення та звільнення членів її органів; 6) правила представництва; 7) набуття та втрата статусу акціонера або членства в юридичній особі та пов'язаних з цим прав та обов'язків; 8) відповідальність акціонерів або учасників за боргами юридичної особи; 9) правові наслідки порушення особою, яка представляє юридичну особу, закону чи статуту.

Цивільний кодекс канадської провінції Квебек 1991 р. у ст. 3083 визначає, що статус і дієздатність юридичної особи регулюються правом держави, відповідно до якого ця юридична особа була

заснована, без шкоди для застосування до її діяльності права держави, де така діяльність здійснюється. Федеральний закон Австрії «Про міжнародне приватне право» від 1978 р. визначає, що «особистим законом юридичної особи або будь-якого іншого об'єднання осіб або майна, яке може бути носієм прав та обов'язків, є право тієї держави, в якій цей носій прав має своє фактичне місцезнаходження головного органу управління». Закон Італії «Про міжнародне приватне право» 1995 р. встановлює, що за загальним правилом особистий закон юридичної особи визначається правом держави, на території якої був завершений процес її заснування (ст. 25), однак у випадку, коли орган управління такого правового утворення знаходиться в Італії або коли його основна діяльність здійснюється на території Італії, застосуванню підлягає італійське право. Відповідно до ст. 154 Федерального закону Швейцарії 1987 р. «Про міжнародне приватне право», до юридичних осіб застосовується право держави, у якій вони засновані, за умови виконання встановлених правом цієї держави вимог чи їх заснування відповідно до права цієї держави; до юридичної особи, що не задовольняє таких умов, застосовується право держави, з якої фактично здійснюється управління. Цивільний кодекс Єгипту 1948 р. у ст. 11 визначає, що правовий статус іноземних юридичних осіб підпорядковується закону держави, на території якої знаходиться місцезнаходження основного та діючого органу управління юридичної особи; однак, якщо ця особа здійснює свою основну діяльність в Єгипті, застосовним є єгипетський закон [1, с. 166].

Більш ефективною вважається уніфікація критеріїв визначення «національності» юридичних осіб через укладення міжнародних договорів на універсальному та регіональному рівнях. Так, у Гаазькій конвенції про визнання прав юридичної особи за іноземними компаніями, асоціаціями, установами 1956 р. визначено, що національність юридичної особи визначається за місцем, де вона зареєстрована або де за статутом знаходиться її управління [1, с. 166].

Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони [11] (далі – Угода про Асоціацію) закріплює, що поняття «юридична особа» означає «будь-яку юридичну особу, яку належним чином засновано або створено згідно з відповідним законодавством з метою отримання прибутку або з іншою метою та яка перебуває у приватній чи державній власності, зокрема будь-яку корпорацію, траст, підприємство, спільне підприємство, індивідуальне приватне підприємство або асоціацію» (п. 4 ст. 86). В Угоді про Асоціацію поняття «юридична особа України» або «юридична особа Сторони ЄС» визначено як «юридичну особу, засновану відповідно до законодавства України або держави-члена Європейського Союзу та таку, що має юридичну адресу, центральну адміністрацію або основне місце господарської діяльності на території України або на території, до якої застосовується Договір про функціонування Європейського Союзу» (п. 5 ст. 86). При цьому, далі наголошується, що «якщо ця юридична особа має тільки свою юридичну адресу або центральну адміністрацію на території України або на території, до якої застосовується Договір про функціонування Європейського Союзу, вона не вважається юридичною особою України або юридичною особою Сторони ЄС, якщо тільки її операційна діяльність не має реального та постійного зв'язку з економікою України або Сторони ЄС» (п. 5 ст. 86).

Особливо складні питання викликає діяльність транснаціональних корпорацій (далі – ТНК), яка підпорядковується декільком правопорядкам, у зв'язку з чим виникає питання щодо їх особистого закону. Для визначення особистого закону юридичної особи, що входить до ТНК, кожна держава, в якій вона зареєстрована, використовує свої колізійні прив'язки, щоб визнати її відповідно до власного права національною або іноземною та поширити на неї дію відповідного правового режиму.

У міжнародному приватному праві поширені випадки, коли юридична особа утворює так звані дочірні підприємства,

що функціонують в межах різних правопорядків, отримуючи в них статус юридичних осіб (наприклад – ТНК). Проте володіючи самостійною правосуб'єктністю, такі юридичні особи фактично керуються материнською компанією. В таких випадках деякі вчені говорять про необхідність застосування критерію, що отримав назву «національна належність капіталу» юридичної особи. Однак, як зазначає Чубарев В.Л., даний критерій, з одного боку, повністю вписується в теорію контролю, а з іншого, у випадку акціонерних товариств, які вийшли на світовий ринок, встановлення національної належності їх капіталу стає самостійною і вкрай складною проблемою [12, с. 107].

Діяльність іноземних юридичних осіб на території будь-якої держави, у тому числі і на території України, вимагає екстериторіального визнання їх правосуб'єктності на основі норм внутрішнього законодавства та міжнародних договорів за участю цієї держави. Допуск іноземних юридичних осіб до здійснення господарської діяльності в межах цієї держави, умови такого допуску, обмеження щодо видів діяльності та порядку їх здійснення – всі ці питання належать до сфери національно-правового регулювання «держави перебування» іноземної юридичної особи, яка визначає правовий режим такої діяльності. Свою діяльність іноземні юридичні особи можуть здійснювати через філії, представництва або дочірні компанії. При цьому філії і представництва, на відміну від дочірніх компаній, не є юридичними особами, не мають самостійної цивільної правосуб'єктності та виступають як відокремлені підрозділи юридичної особи, що представляють і захищають її інтереси. Дочірні компанії, натомість, є юридичними особами, однак контролюються материнською компанією завдяки володінню нею істотним обсягом корпоративних прав (часток, паїв, акцій) у дочірніх компаніях [2, с. 309].

Якщо юридична особа утворює представництво, філію чи інший відокремлений підрозділ або дочірнє підприємство на території іноземної держави, такі дії юридичної особи підпорядковуються, у першу чергу, законодавству держави, де такий

підрозділ буде знаходитися. На юридичну особу може поширюватися і право держави місця її заснування, і право держави місця діяльності цієї особи. Тобто йдеться про застосування двох юрисдикцій одночасно. Такі ситуації можуть бути вирішені на підставі колізійних норм міжнародного приватного права, інших норм міжнародних договорів та на підставі правових звичаїв.

Використання теорії осілості (критерію місця знаходження адміністративного центру) неможливе для юридичних осіб із розгалуженою системою управління (зокрема – ТНК). Суттєвим недоліком застосування критерію інкорпорації є можливість вибору більш сприятливого режиму діяльності та обходу закону, внаслідок чого відсутній зв'язок між діяльністю юридичної особи та правом, яке обирають засновники. Використання теорій осілості та інкорпорації є неефективним, оскільки вони розраховані на просту корпоративну систему або один правопорядок.

В цьому контексті важливо проаналізувати вже наявні судові прецеденти держав англо-американської правової сім'ї. Зокрема рішення Верховного Суду Великобританії *Lungowe & Ors v. Vedanta Resources Plc & Konkola Copper Mines Plc* (2019) [13] та *Okrabi v. Royal Dutch Shell Plc* (2021) [14]; рішення Верховного Суду Канади *Nevsun v. Araya* (2020) [15] та рішення Верховного Суду США *Kiobel v. Royal Dutch Petroleum Co.* (2013) [16], *Jesner v. Arab Bank, PLC* (2018) [17] та *Nestlé USA, Inc. v. Doe* (2021) [18]. Вони вказують на те, що попри підпорядкованість юридичних осіб правопорядкам різних держав, юридичну відповідальність за дії дочірніх компаній несуть материнські компанії, що здійснюють ефективний контроль над ними. Із цього можемо зробити важливий висновок. Дані прецеденти дають змогу говорити про початок вирішення проблеми визначення особистого закону структурних одиниць ТНК. Застосуванню підлягатиме саме модернізована «теорія контролю», тобто особистий закон дочірньої компанії повинен визначатися особистим законом материнської компанії. Дану колізійну прив'язку, на нашу думку, слід застосовувати у національних зако-

нодавствах держав та міжнародних договорів, що будуть розроблятися у сфері правового регулювання діяльності ТНК. Вважаємо, що в сучасних реаліях застосування теорії контролю дозволить встановити той правопорядок, з яким відповідна юридична особа (дочірня компанія) реально пов'язана.

Особливо заслуговує на увагу вирішення питання щодо визначення національності офшорних компаній, що є надважливим в умовах глобалізації економічних відносин. Адже відомо, що юридичні особи нерідко використовують прогалини у міжнародно-правовому регулюванні їх діяльності, шукаючи різні способи мінімізації податків.

Більшість офшорних компаній займаються такими видами діяльності як судноплавство, надання професійних послуг, фінансові операції, торгівля, хоча можлива і будь-яка інша підприємницька діяльність (перелік її видів ніяк не обмежений). При цьому офшорні компанії виступають законним способом ухилення від високих податків та надмірного державного втручання у регулювання та здійснення підприємницької діяльності, що існують у деяких державах. Бажання уникнути неприйнятних політичних, економічних і правових умов ведення бізнесу призводить до рішення зареєструвати юридичну особу (суб'єкта підприємницької діяльності) не у своїй державі, а в офшорній зоні [19, с. 105].

Отже, з правової точки зору офшорна компанія – це звичайна юридична особа з місцем реєстрації в офшорній зоні та правовим статусом нерезидента, що забезпечує повне звільнення від сплати податків і обмежується лише щорічними зборами (або оподатковується за мінімальною ставкою).

Специфіка правового статусу офшорної компанії полягає саме в тому, що її засновники таким чином хочуть вивести цю компанію з-під юрисдикції своєї держави, в якій вони мають місцезнаходження і фактично здійснюють діяльність. Такі дії можуть розглядатися в міжнародному приватному праві як «обхід закону» (в Україні це наслідки таких дій законодавчо закріплені в ст. 10 Закону про МПрПр), тобто штучна

прив'язка до права іноземної, а не своєї власної держави. Наслідком цього є нікчемність таких правочинів або дій. Відповідно, може бути застосовано прив'язку *lex fori*.

Висновки. Аналіз законодавства різних держав, норм міжнародних договорів, а також судових прецедентів держав англо-американської правової сім'ї дав змогу зробити наступні висновки.

Особистий закон юридичної особи (*lex societatis*) – поняття колізійного права, яке звучить однаково в різних державах, але змістовне наповнення якого суттєво відрізняється. Це обумовлено, в першу чергу, наявністю кількох критеріїв встановлення національності юридичної особи (осілості, інкорпорації і т.д.). Крім того, великий вплив на особистий закон юридичної особи можуть мати і двосторонні міжнародні договори, які містять норми, що не обов'язково співпадають з нормами національного законодавства саме щодо цієї проблеми. Одним з варіантів вирішення вищезазначеного питання може стати процес уніфікації, тобто створення та прийняття багатостороннього міжнародного договору, де буде закріплено чітке і однозначне розуміння і змістовне наповнення поняття «особистий закон юридичної особи».

Найбільш ефективним принципом визначення особистого закону дочірніх та офшорних компаній повинен стати критерій контролю, який, у оновленому його розумінні, визначатиме особистий закон дочірньої (офшорної) компанії за особистим законом головної (материнської) компанії (що здійснює ефективний контроль). За допомогою вказаної колізійної прив'язки, на нашу думку, можливо в майбутньому уніфікувати національне та міжнародно-правове регулювання діяльності транснаціональних корпорацій.

Список використаної літератури:

1. Павловська Н. В. До питання регулювання інституту юридичних осіб у міжнародному приватному праві. *Європейські перспективи*. 2013. № 8. С. 165–169.
2. Міжнародне приватне право: підручник за ред. А.С. Довгерта, В.С. Кисіля. К., 2012. С. 374.
3. Конвенція про розв'язання інвестиційних спорів між державами та іноземними

- особами від 18.05.1965, ратифікована Україною 16.03.2000. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 161.
4. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 26.04.2024).
 5. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-1> (дата звернення: 26.04.2024).
 6. Договір між Україною і Литовською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_002#Text (дата звернення: 26.04.2024).
 7. Договір між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_018#Text (дата звернення: 26.04.2024).
 8. Угода між Україною та Турецькою Республікою про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_600#Text (дата звернення: 26.04.2024).
 9. Угода між Урядом України та Урядом Королівства Марокко про заохочення та взаємний захист інвестицій від 24.12.2001 р., ратифікована Україною 11.07.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 41. Ст. 296.
 10. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20110800432> (дата звернення: 26.04.2024).
 11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 26.04.2024).
 12. Чубарєв В. Л. Статус юридичної особи у міжнародному приватному праві. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 3. С. 104–110.
 13. Lungowe v. Vedanta Resources plc [2019] UKSC 20. URL: <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2017-0185-judgment.pdf> (Last accessed: 25.04.2024).
 14. Okpabi and others v Royal Dutch Shell and another [2021] UKSC 3. URL: <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2018-0068-judgment.pdf> (Last accessed: 25.04.2024).
 15. Nevsun Resources Ltd v Araya, 2020 SCC 5. URL: <https://decisions.scc-csc.ca/scc-csc/scc-csc/en/item/18169/index.do> (Last accessed: 25.04.2024).
 16. Kiobel v. Royal Dutch Petroleum Co., 569 U.S. 108 (2013). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/569/108/> (Last accessed: 25.04.2024).
 17. Jesner v. Arab Bank, PLC, No. 16-499, 584 U.S. (2018). URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/17pdf/16-499_1a7d.pdf (Last accessed: 25.04.2024).
 18. Nestlé USA, Inc. v. Doe, 593 U. S. (2021). URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/20pdf/19-416_i4dj.pdf (Last accessed: 25.04.2024).
 19. Погорецька Н. В. Національність юридичної особи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 100–107.

Malyga V., Lelyukh O. Nationality of the legal entity in private international law

The article deals with the problematic issues of determining the nationality of legal entities as subjects of private international law, including transnational corporations and offshore companies, taking into account the legislative and judicial practice of States, as well as the provisions of international treaties.

The authors systematize the basic principles (theories, approaches) of determining the nationality of a legal entity in the science (doctrine) of private international law. A comprehensive analysis of the legal regulation of the issue of determining the nationality of legal entities in the conflict of laws of such foreign countries as Poland, Austria, Italy, Switzerland, and others is made. A comparative legal study of the legal regulation of the issue of determining the nationality of legal entities in multilateral and bilateral international treaties is made.

Particular attention is paid to the issue of determining the nationality of offshore companies and subsidiaries as structural units of transnational corporations, given the imperfection of legal regulation of their activities and the economic challenges associated with this. A comprehensive analysis of court precedents of the states of the Anglo-American legal family (UK, USA, Canada) in the field of legal regulation of transnational corporations is made.

At the same time, it should be taken into account that several different possible criteria for determining the nationality of a legal entity are currently used in the legislation of most countries of the world.

Based on the analysis of the legislative practice of States, provisions of international treaties, and judicial precedents of the States of the Anglo-American legal family, the authors determine that the most effective principle for determining the nationality of subsidiaries and offshore companies should be the control criterion, which, in its updated understanding, will determine the nationality of a subsidiary (offshore) company by the nationality of the parent (parent company) (which exercises effective control). In the authors' opinion, this conflict-of-laws linkage will help to improve national and international legal regulation of transnational corporations.

Key words: *lex societatis, proper law, legal capacity of a legal entity, multinational corporation, offshore company, control criterion.*